

PODŘIPSKO II

(přes dva hrady a jeden zámek)

Pardubice

sobota **5. června 2021**

Odjezd: v 6:30 hod. z parkoviště na nábřeží u zimního stadionu

Trasa autobusu: Pardubice – Lázně Bohdaneč – Chýšť – Praha – Budyně nad Ohří (vystoupí všechny skupiny, autobus čeká příchodu II. a III. skupiny) – Libochovice (vystoupí skupiny II. a III., autobus čeká příchodu III. skupiny) – Klapý (vystoupí skupina III.) – Třeбенice (autobus čeká příchodu všech skupin) – Lovosice – Praha - Chýšť - Lázně Bohdaneč - Pardubice. Celkem (tam i zpět) 330 km.

Odjezd zpět: v 18:00 hod. ze Třeбенic

Předpokládaný příjezd do Pardubic: kolem 20. hodiny

Turista musí během výletu dodržovat aktuální nařízení vlády ČR.

Přihlášený turista se účastní výletu na vlastní nebezpečí.

Trasy jednotlivých pěších skupin:

I. skupina vystoupí v Budyni nad Ohří [1] a po venkovní prohlídce vodního hradu vyrazí po **Č** Přírodním parkem Dolní Poohří [2] a přes Kostelec nad Ohří [3] (3,5 km) a přírodní rezervaci Myslivna [4] dojezdí do Libochovic [5] (+4,5 km, celkem 8 km). Zde si prohlédne zámek, může absolvovat prohlídkový okruh, a občerství se. Poté pokračuje stále po **Č** nejprve po silnici a poté polní cestou na rozcestí pod hradem Házmburk [6] (+4,5 km). Zde po odbočce vystoupá na hrad, prohlédne si jej, pokochá se výhledy na Podřipsko a České Středohoří a stejnou cestou se vrátí zpět na rozcestí (+1 km). Potom dále pokračuje stále po **Č** přes Sedlec (+2 km) až do Třeбенic [7], kde bude jistě i možnost se občerstvit (+4,5 km, **celkem 20 km**).

II. skupina vystoupí v Budyni nad Ohří [1] a absolvuje prohlídku vodního hradu. Poté ve smluvený čas se skupinou III. nastoupí do autobusu a přejezdí do Libochovic [5], kde absolvuje prohlídku zámku a občerství se. Poté vykročí stejně jako skupina I. po **Č** přes Házmburk [6] a Sedlec do Třeбенic [7] (**celkem 12 km**).

III. skupina vystoupí v Budyni nad Ohří [1] a absolvuje prohlídku vodního hradu. Poté ve smluvený čas se skupinou II. nastoupí do autobusu a přejezdí do Libochovic [5], kde absolvuje prohlídku zámku a občerství se. Poté opět ve smluvený čas přejezdí do Klapého [8], odkud po **Ž** a **Č** vystoupá na Házmburk [6] (2 km). Poté pokračuje stejně jako skupiny II. a III. přes Sedlec do Třeбенic [7] (+7 km, **celkem 9 km**).

Převýšení: trasy všech skupin jsou prakticky po rovině, pouze s výstupem na Házmburk (cca 200 m)

V případě nepříznivého počasí může být program upraven.

Vstupné: vodní hrad Budyně n/O – základní 100 Kč, hromadné 90 Kč, snížené 40 Kč
zámek Libochovice – základní 140 Kč, snížené 110 Kč
expozice J. E. Purkyně – základní 50 Kč
Házmburk – základní 100 Kč, snížené 80 Kč

Možnosti občerstvení: Budyně n/O, Libochovice, Klapý, Házmburk, Třeбенice

Mapa: zelená edice (1:50 000) KČT č. 9 Podřipsko (nejnovější je 5. vydání z roku 2016)

Cena: dospělí členové 150 Kč; děti členové 70 Kč.
dospělí nečlenové 250 Kč; děti nečlenové 100 Kč

Přihlášky: přijímá Dagmar Ehrenbergerová, e-mail: egova@seznam.cz, mobil 739 569 070. Při odhlášení od 14. dne před termínem akce a při nedostavení se k autobusu zaplatí každý stanovenou cenu v plné výši.

Trasy připravil, výlet vede a příjemné zážitky přeje všem: David Šebesta
(776 823 797 Vodafon)

Turisticko-vlastivědný text.

[1] Budyně nad Ohří – město s 2100 obyvateli při řece Ohří. Samotným městem pak částečně protéká rameno Malá Ohře. Jeho historické jádro je od roku 1992 městskou památkovou zónou. Lokalita byla osídlena již v pravěku, nejstarší písemná zmínka pochází z roku 1173, kdy byla uváděna jako královský dvorec, od 2. poloviny 13. století město s hradem. Původně dřevěný hrad byl majetkem českých panovníků. Na počátku 12. století jej přestavěl český král Přemysl Otakar I. z kamene v gotickém slohu. V roce 1316 dobyl Budyni Jan Lucemburský, který ji následně prodal v roce 1336 Zbyňkovi z Valdeka a Házmburka z rodu Zajíců z Házmburka. Za jejich vlády doznal hrad i celé panství největšího rozvoje. Ve druhé polovině 15. století zde Jan Zajíc vybudoval pozdně gotický hrad obehnaný hradbami a vodním příkopem. Zajíc zastával významnou funkci dvorského sudího. Postavil se ale na odpor proti králi Jiřímu z Poděbrad a v roce 1469 dokonce podpořil uherského vládce Matyáše Korvína. Proto byl hrad královským vojskem obklíčen, avšak Jan Zajíc z něj stačil uprchnout do Žitavy. V roce 1551 zde vybuchl sklad střelného prachu, což vedlo k poškození kamenné stavby. Ve druhé polovině 16. století byl přestavěn na renesanční zámek. Tehdejší majitel Jan Zbyněk Zajíc z Házmburka se však přestavbou natolik zadlužil, že musel celý komplex prodat v roce 1613 rodu Šternberků. Novým vlastníkem se stal Adam ze Šternberka, který sloučil budyňské a libochovické panství, což předznamenalo úpadek hradu. Za třicetileté války byla v roce 1631 celá Budyně dobývána a později i vydrancována Sasy. Po válce sloužil zámek již pouze jako sídlo hejtmana a úředníků. V roce 1676 koupil Budyni jako součást libochovického panství Gundakar z Dittrichsteina a do této doby spadají dílčí barokní úpravy zámku (Antonio della Porta). V roce 1759 za sedmileté války při obléhání města Prusy byl zámek těžce poškozen požárem. V roce 1823 bylo zbořeno východní a jižní palácové křídlo společně s věží. V letech 1900–1913 proběhla na zámku zásadní rekonstrukce, kterou umožnili noví vlastníci zámku, rod Herbersteinů, který držel panství v letech 1859–1945. Renesanční interiéry zrestauroval v letech 1908–1913 R. Říhovský. V roce 1945 se stal majetkem města Budyně. Do současné podoby byl přebudován v 70. až 90. letech 20. století, kdy došlo například k rekonstrukci hradeb. Po uplatněném restitučním nároku rodinou Herbersteinů byl soudem definitivně přiznán 27. září 1994 do vlastnictví města. Nejvýznamnější částí zámku je Zlatý sál, ve kterém lze vidět renesanční malbu znaků, architektur a výjevů ze života šlechty v 16. století. Ve 20. letech 20. století bylo založeno v prostorách hradu Jandovo muzeum s expozicemi dějin Budyňska a alchymie. Stalo se tak hlavně díky přispění mnoha cestovatelů a soukromých sbírek obyvatel, žijících v okolí města. Za pozornost stojí například vycpanina krokodýla, který sem byl dovezen z Egypta na počátku 16. století panem Zajícem. Naleznete zde také zakládací listinu města Budyně nad Ohří ze 13. století. Před rekonstrukcí v roce 1975 bylo muzeum uzavřeno a přestěhováno do depozitu. Díky aktivitě městského úřadu a nadaci Historické a kulturní dědictví regionu města Budyně nad Ohří se jej podařilo v roce 1997 obnovit, avšak s poněkud změněnou expozicí. Dnes zde můžete například spatřit

ukázkou alchymistické dílny a laboratoře, které se nacházejí v autentických prostorách, kde se skutečně za vlády Rudolfa II. provozovala alchymie.

Největší rozkvět města nastal za Jana Zbyňka Zajíce v 16. století, kdy zde pobývali věhlasní humanisté a alchymisté, zejména Bartoloměj Paprocký z Hlohol (1543-1614), Bavor Rodovský z Hustiřan (1526-1600) a kratší dobu i Tycho de Brahe (1546-1601). Město drobného průmyslu má gotickou dispozici se zbytky opevnění. Dalšími památkami jsou renesanční jádro mlýna z roku 1535 při tzv. Malé Ohři, překlenuté mostem z roku 1773, barokní špitál z roku 1708 a domy na náměstí. Tam stojí i původně gotický kostel sv. Václava z 13. století, přestavěný v roce 1494 a v roce 1669 zbarokizovaný. Uvnitř se nachází např. oltářní menza z roku 1478 a plastiky od Bartoloměje Edera (1711-78). Jv. za obcí stojí hřbitovní kostel Panny Marie Sněžné, původně gotický ze 14. století, zbarokizovaný zejména k roku 1791. Při něm se nachází barokní kostnice z roku 1766 (smuteční síň). U cesty na hřbitov vedle božích muk stojí smírčí kříž. Dále v polích je zachovalý židovský hřbitov. Městem prochází železniční trať 095 z Libochovic do Straškova, na níž však byla v prosinci roku 2006 zastavena osobní doprava, přestože město usilovalo o její zachování. Od 24. října 1996 je Budyně městem.

[2] Dolní Poohří – přírodní park, vyhlášený v roce 2001 na ploše necelých 40 km². Nachází se na dolním toku řeky Ohře přibližně mezi Křesínem a Bohušovicemi nad Ohří, kde řeka vytváří volné přírodní meandry a dochovaly se zde zbytky původní vegetace lužních lesů s desítkami druhů ohrožených a chráněných druhů organismů. Území přírodního parku má tvar protáhlého oblouku, jehož osou je řeka Ohře. Délka je asi 17 km a šířka území se pohybuje přibližně od 1 do 3 km. Největšími sídly jsou města Libochovice, Budyně nad Ohří a městys Brozany nad Ohří. Ohře zde přijímá menší potok Rosovku a Mšenský potok a vytváří zde několik bočních ramen (Malá Ohře, ostrov svatého Klimenta a u Loužku u Doksan). Významným prvkem oblasti jsou zanesená mrtvá ramena řeky, která bývají zaplavena vodou po záplavách nebo při vyšším stavu podzemní vody. Společenstva rostlin v nich jsou chudá na vyšší rostlinné druhy a bahnitá dna brání šíření vegetace.

[3] Kostelec nad Ohří – zemědělská obec, uváděná od roku 1352. Dříve zde probíhala i těžba barevných hlínek a ovocnářství, uchován objekt sušárny. Pozdně barokní kostel sv. Petra a Pavla, původně gotický, byl přebudován barokně v roce 1758 podle projektu K. I. Dientzenhofera, s barokním a rokokovým zařízením a soškou Panny Marie Ochránitelky z 1. poloviny 15. století.

[4] Myslivna – přírodní rezervace (37,22 ha, vyhlášena v roce 1968). Území ohraničené na severu tokem Malé Ohře a na jihu hranou terasových štěrků je zajímavé z hlediska geologického a geomorfologického. Důvodem ochrany je souvislý komplex mokřadů, lužních lesů a svahových pramenišť v nivě dolního toku Ohře. Je zde zachován jeden z posledních zbytků lužního lesa, tzv. měkký luh s olší, topoly a vrbami a tvrdý luh s duby, jasaný a javory. V bylinném patře na jaře je hojný česnek medvědí.

[5] Libochovice – město s cca 3 500 obyvateli na levém břehu dolní Ohře. Památkově hodnotné město je od roku 1965 chráněno v rámci ochranného pásma zámku. Podle starožitností nalezených na území města bylo prokázáno, že Libochovice byly osídleny již počátkem našeho letopočtu germánským kmenem Markomanů a keltskými Boji. První zmínka pochází z 13. století. Od roku 1336 městečko, od roku 1560 město. Na přelomu

13. a 14. století patřilo Hynkovi ze Žlebu a Lichtenburka, který k jeho ochraně dal zbudovat hrad Klapý (Házmburk). V roce 1314 toto území získal král Jan Lucemburský, který v roce 1336 tvrz v Libochovicích s okolními dvory postoupil Zbyňku Zajíci z Valdeka. Během husitských válek stáli Zajícové na katolické straně, v roce 1424 husité v čele s Janem Žižkou Libochovice dobyli, město vypálili a před radnicí popravili čtyři duchovní a dva představitele města. Jan III. Zajíc z Házmburka v roce 1507 získal od krále Vladislava Jagellonského privilegium výročního jarmarku

a týdenních trhů. V letech 1553–1564 bylo panství Zajíců rozděleno a rozptýleno. Jan starší Popel z Lobkovic Libochovice zvelebil a původní tvrz dal přestavět na renesanční zámek. Jiří Popel z Lobkovic byl za odpor proti císaři Rudolfovi II. uvězněn na hradě Lokti, kde zemřel. V roce 1591 získalo město právo vařit pivo. V roce 1606 se města a panství zmocnil na několik let proslulý sedmihradský vévoda Zikmund Báthory (1572-1613). V roce 1610 jej získal Adam ze Šternberka. Václav Vojtěch ze Šternberka jej na krátko zařadil mezi své rezidence, ale již v roce 1676 jej prodal Gundakarovi z Dittrichsteinu. Ten dal v letech 1683-90 přestavět dnešní čtyřkřídlý dvoupatrový státní zámek v raně barokním slohu podle projektu významného architekta Antonia della Porty. Salla terrena je zdobena reliéfy mořských oblud aj. Z vnitřního vybavení je nejcennější Saturnův sál z 18. století s bohatě zdobeným krbem. Z dalšího vybavení patří mezi zajímavosti například kopie obrazů

hornoitalského mistra Jacopa Bassana, jejichž originály bývaly patrně ozdobou vyhlášených sbírek císaře Rudolfa II. na Pražském hradě. Pocházejí z konce 17. století a jsou mistrovským dílem Kristiána Schrödera, učitele slavného Petra Brandla. Na tomto zámku jsou jeho zdařilé kopie děl i dalších mistrů, Tintoretta, Tiziana, Veronese,

Rubense a dalších osobností. Za pozornost stojí také gobelíny ze 16. a 17. století i vzácná kamenina a čínský porcelán. Další dochované exponáty z druhé poloviny 19. století jsou památkou na pozdějšího majitele zámku hraběte Josefa Herbersteina a jeho zahraniční cesty mimo Evropu. Dále je v zámku pamětní síň významného českého vědce a představitele národního obrození Jana Evangelisty Purkyně, který se zde narodil (1787-1869, jeho otec byl na zámku správcem). K zámku přiléhá francouzská zahrada a anglický park, založené v roce 1683, kdy byl speciálně kvůli této práci na panství pozván zahradník Jan s příznačným jménem Tulipán. První zahradní stavbou se v roce 1865 stala oranžerie. Byla využívána pro pěstování exotických rostlin. V zahradě jsou také čtyři fontány, dílo kameníka Jakuba Mitthofera z roku 1689. Jan Tulipán budoval zahradu podle Portova návrhu. Základem byl květinový geometrický parter s fontánami, sochami, altánem, oranžeriami a skleníky. Na východním okraji navazovaly na park užitková zahrada a bažantnice. V užitkové zahradě na břehu řeky Ohře byla zřízena školka. Byly v ní pěstovány tvarované ovocné stromky, podle názoru některých odborníků možná jako na prvním místě v Čechách. Do parku o rozloze 25 ha je zahrnutá i bažantnice se staletými duby, jilmy a topoly. Před zámek stojí pomník J. E. Purkyně od J. Strachovského, postavený ke 100. výročí jeho narození v roce 1887, další pomník M. Jana Husa z roku 1930 je od místního sochaře K. Zentnera (1891-1963). Ve středu města stojí původně gotický farní kostel Všech svatých, který byl po požáru v roce 1661 přestavěn do barokní podoby v letech 1700-05. Uvnitř je bohatá štuková výzdoba. Několik domů bývalého ghetta pochází z 2. poloviny 18. století. Na severním okraji nad městem je hřbitov s barokním kostelem sv. Vavřince z let 1720-22, postavený roudnickým stavitelem Petrem Pavlem Columbani. Na jeho místě stál původně kostel z roku 1601. Barokní stavba prošla v roce 1868 rozsáhlou opravou. Zchátralá budova byla uvedena do dnešního stavu na počátku 90. let 20. století. Poblíž směrem k cihelně je zbytek židovského hřbitova. Mariánský sloup na náměstí je z roku 1709, několik převážně barokních soch světců je soustředěno při zátoce pod zámek, mezi nimi sv. Václav od K. Zentnera z roku 1929. Za 2. světové války bylo město s okolím krutě perseksováno (téměř 100 popravených a umučených obětí). V roce 1945 zde bylo sídlo posledního leteckého štábu nacistického Německa. Mimo cihlářství, potravinářství a novodobé semenářství proslula zdejší sklárna, založená v roce 1912. Technickou památkou je bývalá vodní elektrárna z roku 1902 východně od města.

[6] Házmburk (též Klapý) – téměř holý čedičový vulkanický vrch (418 m) nad obcí Klapý, krajinná dominanta širokého okolí. Na vrcholu je zřícenina stejnojmenného hradu (postaven kolem roku 1300, od roku 1606 je pustý) s dominantou dvou věží, zdaleka viditelnou. Původní název Klapý byl od roku 1335 změněn pozdějšími majiteli Zajíci z Házmburka, kteří zde sídlili až do roku 1558. Později, podobně jako ostatní hrady, ztratil svůj význam a byl opuštěn. Postupně zpustl a až v době romantismu se stal předmětem zájmu českých romantiků jako byl Karel Hynek Mácha nebo Svatopluk Čech. Hradní vrch byl osídlen již v pravěku. Archeologické nálezy kamenných

nástrojů dokládají neolitické osídlení. Na svazích byl dále nalezen depot bronzových nástrojů z pozdní doby bronzové, halštatská keramika nebo bronzová jehlice z doby římské. Z městečka v podhradí pochází nález zlomku skleněného náramku z období laténské kultury a keramický střep z nádoby, která byla v pátém století před Kristem dovezena z oblastí jižně od Dunaje. V 8. až 10. století vrch osídlili Slované, kteří zde v blíže neznámé době pravděpodobně postavili raně středověké hradiště. Část jeho příkopu byla doložena v místech, kterými vede hradba zaniklého městečka. V něm byly také nalezeny keramické střepy a relikty raně středověkých domů. V písemných pramenech se jméno hradu uvádí jako Házmburk, dále někdy též jako Zaječí hrad, Zajícův hrad, nebo ve starších pramenech Hanžburek. Vyšší čtyřhranná Bílá věž má pískovcové obložení, vnitřním schodištěm je možno vystoupit na její vyhlídkovou plošinu. Druhá věž je okrouhlá, 25 m vysoká, z čedičových kamenů, proto zvaná Černá. Hrad je po rekonstrukci opět od roku 1999 přístupný. Dle Dalimilovy kroniky byl Házmburk hradištěm Lučanů. Na západní straně Bílé Věže jsou mohutné čedičové sloupy. Na jižním svahu najdeme stepní teplomilnou květinu. Úbočí kopce jsou chráněna jako přírodní památka Vrch Házmburk. Zřícenina je chráněna jako kulturní památka a od roku 2002 ji spravuje Národní památkový ústav.

[7] Třebenice – město s cca 2000 obyvateli na jižním úpatí Českého středohoří s ovocnářskou tradicí (konzervárna ovoce zde byla již v roce 1896 a v minulosti s těžbou českých granátů. Městem protéká potok Modla. Původně trhovářská ves, která patřila pražskému klášteru sv. Jiří (jak je uváděno již v roce 1227 – nejstarší písemná zmínka) a od roku 1350 město. V husitských dobách bylo dobyto vojsky Prokopa Holého. V letech 1574-78 zde byl Matoušem Ornysem z Lindperka sestaven iluminovaný kališnický Třebenický kancionál. Na protáhlém náměstí stojí pozdně gotický kostel Narození Panny Marie z let 1591-1601, upravovaný v letech 1669 a 1838. Ve vybavení stojí za zmínku dva malé renesanční alabastrové reliéfy (snad saského původu) ze 16. století. Barokní hřbitovní kaple Nejsvětější Trojice má dřevěnou zvonici. V bývalém evangelickém kostele z roku 1902 je dnes umístěno Muzeum českého granátu, s mnoha historickými i soudobými šperky, do kterých byly tyto kameny vsazeny. Součástí sbírek je i největší v Čechách nalezený pyrop o hmotnosti 2,642 g. V muzeu jsou i exponáty, které dokládají těžbu i zpracování českých granátů. Dále jsou v něm vystaveny klenoty a nábytek místní šlechtičny Ulriky von Levetzow (1804-1899), pozdní lásky J. W. Goetha. Muzeum bylo založeno v roce 1872 (původně ve škole) místním lékařem, starostou a českým buditelem dr. Václavem Paříkem, jehož pomník stojí v parčíku na náměstí. Nad městem se tyčí vrch Košťál se zříceninou hradu Košťálov.

[8] Klapý – zemědělská obec na úpatí vrchu Házmburk s asi 480 obyvateli. Archeologické nálezy podporují předpoklad, že oblast byla osídlena již pravěkými lidmi v době kamenné. První písemná zmínka o obci pochází již z roku 1197, kdy Hroznata z rodu Hrabšiců odkázal část vsi klášteru v Teplé. Zřejmě v této době již bylo Klapý poměrně živým místem, neboť jeho část vlastnil i král Václav I., který ji v roce 1237 také daroval tepelskému klášteru. Další část prodal klášteru v témže roce Smil z Lichtenburka za 200 hřiven stříbra. Postupně připadalo panství pod nadvládu rodu Ronovců, Jana Lucemburského, Lobkoviců, Dittrichsteinů a Herbersteinů. Koncem 19. století byla obec několikrát po silných deštích postižena sesuvem půdy z vrchu Házmburk, kdy se po jílovém podloží sesul svah, na kterém stojí hrad. Uvolněná suť pobořila domy v obci (3. srpna 1882 bez škod na domech, 12. března 1898 (a několik týdnů poté) – zbořeno 32 domů včetně školy a 11. dubna 1900 – zbořeno 52 domů). K poslednímu menšímu sesuvu došlo bez větších škod 21. června 1939. V místním hostinci lze zhlédnout dobové fotografie zřícených a poškozených domů, nová západní část vsi byla vybudována tehdy na pravidelném půdorysu. Škody přetrval gotický kostel Narození sv. Jana Křtitele ze 14. století, zčásti barokně upravený v roce 1779.